

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de 'Leeswijzer profielen Natura 2000 versie 2026', waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

A082 Blauwe kiekendief (*Circus cyaneus*)

A. Algemeen

1. Kenschets

1.1 Beschrijving

De blauwe kiekendief is een middelgrote (lengte 45-55 cm), wendbare roofvogel, waarvan de mannetjes opvallen door hun blauwgrijze kleur en de vrouwtjes bruin gekleurd zijn. Net als andere kiekendieven bouwt hij zijn nest op de grond. De nestplaatsen bevinden zich in 'halfopen' landschappen in rietmoerassen, duinvalleien en akkergebieden. Er wordt gejaagd in uiteenlopend open terrein, waarbij vaak de contouren in het landschap worden gevolgd. Polygamie, waarbij een mannetje er meerdere vrouwtjes op na houdt, is niet uitzonderlijk. Een gedeelte van de Nederlandse broedvogels is trekvogel. Voor zover ze niet in Nederland blijven, overwinteren ze tot in Zuidwest-Europa, waarbij de trekafstanden de afgelopen decennia gemiddeld steeds korter zijn geworden. Vogels uit Noord-Europa trekken bij ons door en overwinteren er.

Bron: Saxifraga – Piet Munsterman

1.2 Relatief belang binnen Europa

De Europese broedpopulatie (exclusief Rusland) van de blauwe kiekendief wordt geschat op 11.000-17.000 paren. Het grootste deel hiervan broedt in Frankrijk, Finland en Zweden. De broedpopulatie in de Europese Unie omvat naar schatting 10.000-15.000 paren. Het aandeel van de Nederlandse broedpopulatie binnen zowel Europa (exclusief Rusland) als de Europese Unie is minder dan 1%.

1.3 Aandeel van populatie in Vogelrichtlijngebieden

De broedpopulatie van de blauwe kiekendief omvatte naar schatting gemiddeld 10 paren in de periode 2016-2021, waarvan zich ca. 50% in Vogelrichtlijngebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort bevond. Zie paragraaf 4 voor meer informatie over het huidige voorkomen. Zie [de soortpagina op natura2000.nl](https://soortpagina.op.natura2000.nl) voor een overzicht van de gebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort.

B. Bescherming

2. Status

Blauwe kiekendief *Circus cyaneus* (A082). Genoemd in bijlage I van de Vogelrichtlijn (inwerkingtreding 1981). Voor Vogelrichtlijngebieden in Nederland relevant als broedvogel.

3. Ecologie

3.1 Algemene beschrijving leefgebied

De blauwe kiekendief is een broedvogel van structuurrijke duinen, moerasgebieden en uitgestrekt agrarisch gebied, met name in het noorden van het land. Het jaaggebied loopt uiteen van open duin of landbouwgebied tot bosranden of erfbeplanting. Het vrouwtje vangt vooral prooi in de nestomgeving, maar het mannetje jaagt in een ruime omtrek tot meer dan 10 kilometer van de nestplaats.

3.2 Broedecologie

De soort broedt op de grond. De nestplaats van de blauwe kiekendief ligt doorgaans in vochtige duinvalleien of in verruigde rietmoerassen met gevarieerde vegetatiestructuur en enige opslag van struiken, met een voorkeur voor kruipwilg, braam en duindoorn. Het nest ligt meestal goed verstopt in moeilijk toegankelijk terrein en in de buurt van doornige struiken. Daarnaast wordt ook in grootschalig akkergebied gebroed. Het nest is meestal niet veel meer dan een dun platform van droge grassen op een ophoging. De eileg vindt plaats van begin april tot half juni. Blauwe kiekendieven hebben één broedsel per jaar met doorgaans 4-6 eieren.

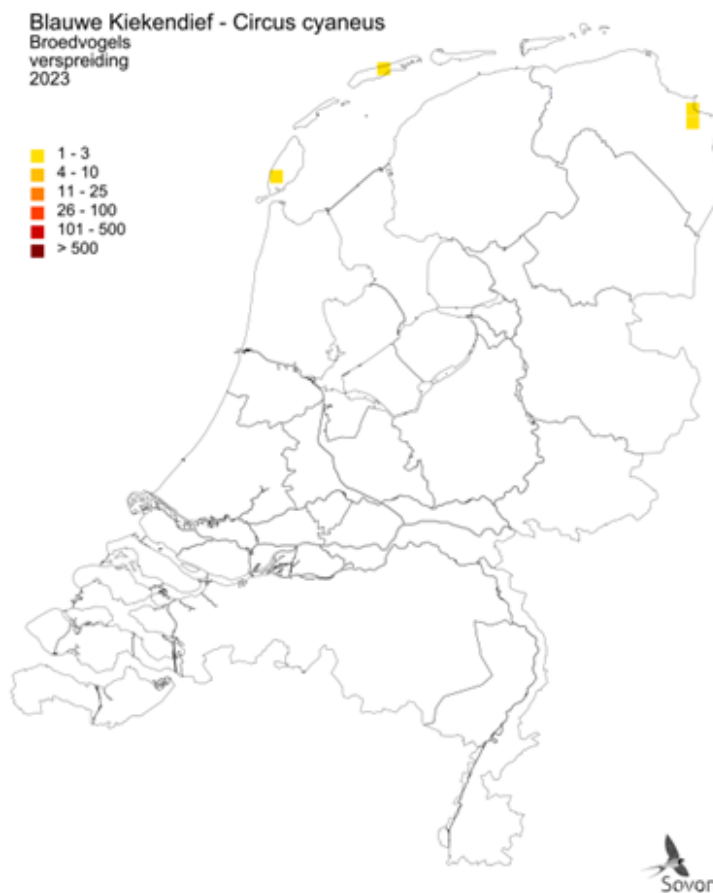
3.3 Voedsel

De prooiijst van de blauwe kiekendief beslaat een breed spectrum aan soorten. Muizen en zangvogels vormen de hoofdmoot, gevolgd door jonge konijnen. Regionaal kunnen verschillen in prooikeuze groot zijn, op Texel vormt de noordse woelmuis een van de belangrijkste prooi-soorten, maar deze ontbreekt op de andere Waddeneilanden.

C. Voorkomen, Staat van Instandhouding, drukfactoren en maatregelen

4. Huidig voorkomen

De Nederlandse broedpopulatie van de blauwe kiekendief omvatte naar schatting 7-13 paren in de periode 2018-2023. Blauwe kiekendieven broeden tegenwoordig alleen nog maar in het noorden van het land. Van de in totaal 8 paren in 2023 bevonden zich drie nesten op Terschelling, drie nesten in de duinen van Texel en in de akkers in het oosten van Groningen bouwden twee paren een nest (Boele *et al.* 2024). Voor meer verspreidingsinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

Verspreiding van de blauwe kiekendief als broedvogel in 2023. Per atlasblok van 5x5 km is het aantal broedparen weergegeven.

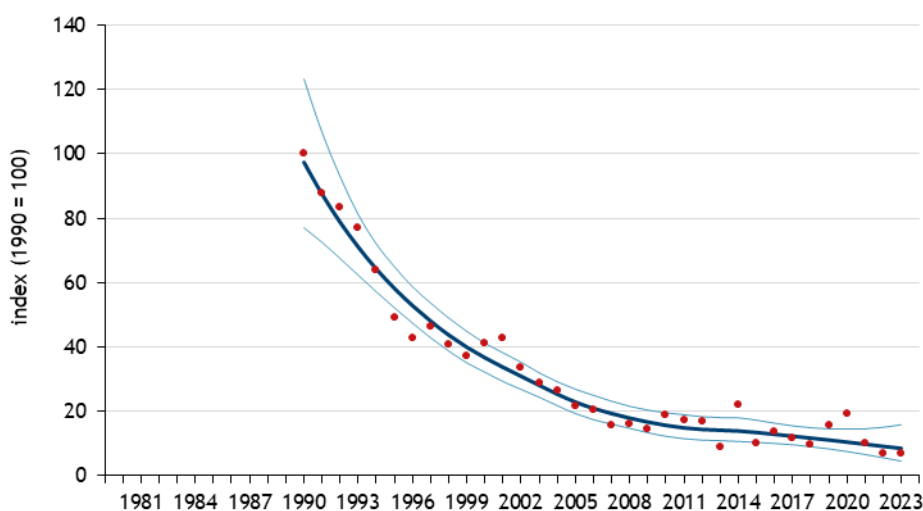
5. Beoordeling landelijke Staat van Instandhouding

5.1 Trends en ontwikkelingen

De landelijke trend van de blauwe kiekendief als broedvogel laat op de lange termijn (1990-2023) een sterke afname zien, op de korte termijn (2012-2023) is de aantalsontwikkeling onzeker (geen betrouwbare trendclassificatie mogelijk).

Tot in de jaren negentig van de vorige eeuw was de blauwe kiekendief een vrij algemene soort op bijna alle Waddeneilanden. De blauwe kiekendief is van oudsher een broedvogel van het gevarieerde duinlandschap van de eilanden. In de jaren tachtig kwamen hier zo'n 100 broedparen voor. Inmiddels is de soort bijna verdwenen en resteren nog enkele broedparen op Terschelling, Texel en Vlieland. Oorzaken van de sterke achteruitgang in Nederland zijn van velerlei aard, maar de sturende parameters achter populatieverloop zijn over het algemeen broedsucces, overleving en dispersie. Voor Waddenpopulatie als geheel is het broedsucces de afgelopen 20 jaar echter

gelijk gebleven. De overleving van juveniele en volwassen blauwe kiekendieven is vanaf 2000 wel sterk gedaald en heeft een sterk negatief effect op de populatie gehad (van Turnhout *et al.* 2013). Dispersie is op kleine schaal vastgesteld voor Nederlandse vogels die op de Duitse Waddeneilanden zijn gaan broeden (emigratie). Omgekeerd is immigratie niet vastgesteld. Andere ontwikkelingen die niet in het voordeel van de soort zijn geweest zijn: intensieve begrazing van duinen, afname konijn als belangrijke prooi, toegenomen recreatiedruk en mogelijk verslechterde voedselcondities van overwinteringsgebieden. Een recente ontwikkeling, die zich ook elders in West-Europa afspeelt is het broeden in grootschalige akkergebieden. Daarmee lijkt de blauwe kiekendief de andere twee soorten kiekendieven in ons land te volgen. Met name de grauwe kiekendief komt in hoofdzaak in (Groningse) akkers voor. Deze ontwikkeling biedt kansen voor een herstel van de populatie van de blauwe kiekendief in met name de noordelijke akkergebieden. Voor meer trendinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

Aantalsontwikkeling van de blauwe kiekendief als broedvogel. Weergegeven is de jaarlijkse index van de broedpopulatie (rode punten), de trendlijn (donkergekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijnen).

5.2 Beoordelingsaspecten Staat van Instandhouding 2022¹

i. Verspreidingsgebied: zeer ongunstig

Het verspreidingsgebied is sinds 1973-1977, ten tijde van de eerste broedvogelatlas, sterk afgenomen, waardoor dit aspect als 'zeer ongunstig' is beoordeeld.

ii. Populatie: zeer ongunstig

De broedpopulatie van de blauwe kiekendief vertoont op de lange termijn (1990-2020) een sterke afname en de populatieomvang in de periode 2015-2020 bevond zich onder een gunstig niveau voor de populatie, waardoor het aspect populatie ook als 'zeer ongunstig' is beoordeeld.

iii. Leefgebied: zeer ongunstig

Het leefgebied is eveneens als 'zeer ongunstig' beoordeeld vanwege sterk verslechterde kwaliteit.

iv. Toekomstperspectief: zeer ongunstig

Omdat de soort op de rand van uitsterven staat en het behoorlijk lang zal duren voordat de populatie zich zal kunnen herstellen is ook het toekomstperspectief als 'zeer ongunstig' ingeschat.

¹ Voor een uitgebreide toelichting van de beoordeling van de Staat van Instandhouding in 2022 wordt verwezen naar de bouwsteen (Sovon 2024) en Vogel *et al.* (2021).

5.3 Landelijke Staat van Instandhouding

De Staat van Instandhouding (SvI) van de blauwe kiekendief als broedvogel is in 2022 als zeer ongunstig beoordeeld (Sovon 2024). De eerdere SvI beoordelingen zijn in dit document opgenomen zodat zichtbaar is hoe deze over de jaren heen veranderd is².

Aspect	1981	2004	2015	2022
Verspreidingsgebied	gunstig	zeer ongunstig	matig ongunstig	zeer ongunstig
Populatie	gunstig	zeer ongunstig	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Leefgebied	gunstig	zeer ongunstig	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Toekomstperspectief	gunstig	zeer ongunstig	matig ongunstig	zeer ongunstig
Beoordeling SvI	gunstig	zeer ongunstig	zeer ongunstig	zeer ongunstig

5.4 Landelijke instandhoudingsdoelstelling

Behoud van de omvang en verbetering van de kwaliteit van het leefgebied met een draagkracht voor de uitbreiding tot een populatie van ten minste 30 broedparen (ministerie van LNVN 2026).

6. Drukfactoren

- *Vermesting*: een toegenomen stikstofbelasting zorgt met name in de traditionele broedgebieden op de Wadden voor een toegenomen vergrassing en versnelde successie. Daardoor zien de beheerders zich genoodzaakt om in te grijpen. Daarbij pakken de maatregelen vaak averechts uit voor de blauwe kiekendief, omdat het aanbod aan geschikte nestlocaties afneemt. Niet ingrijpen heeft echter ook negatieve gevolgen (zie verder).
- *Klimaat*: er zijn geen concrete aanwijzingen dat klimaatveranderingen een rol spelen bij de ontwikkelingen van de Nederlandse broedpopulatie, al kan dat niet geheel worden uitgesloten, zie bij volgende punt.
- *Verdroging*: natte duinvalleien bieden goede foerageer- en broedkansen voor de blauwe kiekendief. Door verdroging kunnen deze geleidelijk ongeschikt raken.
- *Ziekten*: de blauwe kiekendief is beoordeeld als matig kwetsbaar voor sterfte door hoogpathogene aviaire influenza (HPAI) (Slaterus *et al.* 2022, 2024).
- *Natuurlijke begrazing*: in veel duingebieden neemt de begrazing toe om daar de (door stikstofdepositie versnelde) vergrassing en verruiging tegen te gaan. Bijna alle muizensoorten reageren negatief op grootschalige begrazing. Ook blauwe kiekendieven lijken gebieden met (jaarrond)begrazing te mijden (Provincie Fryslân 2023a). Wanneer geen delen worden uitgerasterd kan begrazing in de duinen ook een negatief effect hebben op het broedbiotoop. In enigszins vergraste vegetaties bereiken veldmuizen en noordse woelmuizen de hoogste dichtheden (van Oosten *et al.* 2010). Juist dit voor blauwe kiekendieven favoriete tussenstadium staat in de duinen onder druk, door voortgaande vegetatiesuccessie enerzijds of te intensieve begrazing anderzijds.
- *Concurrentie*: door de toename of komst van met name bruine kiekendief en mogelijk ook buizerd en havik treedt met name op de Waddeneilanden voedselconcurrentie op (van Turnhout *et al.* 2013).
- *Spontane ontwikkeling (successie)*: in de Waddenduinen, waar een deel van de populatie ook na het broedseizoen blijft, zijn konijnen sterk afgenomen als gevolg van virusziekten en vergrassing, en daarmee is ook het stapelvoedsel voor de blauwe kiekendief afgenomen. Verruiging van korte, open vegetaties wordt versneld door stikstofdepositie (Bobbink *et al.* 2012). Tevens lijken op de Waddeneilanden randzones van bos en duin minder geschikt door voortgaande verstruiking. Dit komt doordat veel dynamiek de afgelopen decennia is verdwenen uit de duinen, waardoor er minder natuurlijke ontwikkeling van open duinen heeft plaatsgevonden (Provincie Fryslân 2023b).
- *Verstoring door aanwezigheid*: er is een groot risico op verstoring van broedlocaties door recreatie vanwege de toegankelijkheid van het habitat (Krijgsveld *et al.* 2022). Een toegenomen recreatiedruk, ook weer op de Waddeneilanden, heeft mogelijk gevolgen voor het broedsucces. Tevens zullen paartjes zich niet vestigen in gebieden die een grote mate van verstoring kennen door recreatie.
- *Sterfte door infrastructuur*: de blauwe kiekendief wordt als gevoelig beschouwd voor aanvaringen met hoogspanningslijnen en windturbines (Buij *et al.* 2020).

²Nieuwere beoordelingen van de Staat van Instandhouding zijn niet altijd één op één te vergelijken met eerdere beoordelingen door verschillen in de systematiek (ministerie van LNVN 2006, Foppen *et al.* 2016, Vogel *et al.* 2021).

- *Natuur- en/of landschapsbeheer*: dit houdt vooral verband met de eerdergenoemde begrazingsproblematiek maar maakt nogmaals duidelijk dat beheerders een grote rol spelen, zeker op de Waddeneilanden, voor het geschikt houden van voedselrijke gebieden voor de blauwe kiekendief (en velduil). Dat heeft niet alleen te maken met (woel)muizen, maar ook met de situatie met het konijn, ook een belangrijke prooi. Daarbij speelt ook dat het huidige begrazingsbeheer dat wordt toegepast om verruiging van drogere duinhabitattypen tegen te gaan ongunstig is voor de kwaliteit van het leefgebied van de blauwe kiekendief (Provincie Fryslân 2023c).
- *Schaalvergroting en intensivering landbouw*: voor het behoud en herstel van de Nederlandse populatie van de blauwe kiekendief is het boerenland van groot belang. Zowel de overleving van de jongen als die van de adulten (in recente tijd) is afgenomen in de niet-broed periode (van Turnhout *et al.* 2013, Vogelbescherming Nederland 2021). Dat heeft waarschijnlijk te maken met de slechte voedselsituatie in het agrarisch gebied waar ze op dat moment van afhankelijk zijn. Door intensivering van de landbouw zijn veldmuizenpopulaties in het agrarisch gebied de afgelopen decennia sterk afgenomen, en dat geldt ook voor veel zangvogelpopulaties (Bijlsma *et al.* 2001). Kansen liggen er ook, zo maken de succesvolle broedgevallen in het Oldambt duidelijk.

Invloeden van buiten Nederland

Voor zover bekend zijn er op dit moment geen belangrijke omstandigheden in het buitenland van invloed op de broedpopulatie van de blauwe kiekendief in Nederland. Het is onduidelijk of (maar niet geheel ondenkbaar dat) de overwinteringscondities van buiten Nederland overwinterende blauwe kiekendieven verslechterd. In Europa als geheel gezien is de blauwe kiekendief niet bedreigd (BirdLife International 2021). In veel landen van West-Europa, Oost- en Noord-Europa neemt de soort echter af. Dat gaat zo snel dat inmiddels ook in grote delen van het areaal gaten beginnen te vallen (Keller *et al.* 2020).

7. Maatregelen voor beheer, herstel en uitbreiding

Hieronder worden aanbevolen maatregelen genoemd ten behoeve van de soort.

Alleen een gerichte en aanzienlijke inspanning in de bestaande leefgebieden kan ervoor zorgen dat de blauwe kiekendief als broedvogel in Nederland behouden blijft. De reproductie van broedende paren zou op grond van een populatiestudie voldoende moeten zijn om de populatie op peil te houden maar het sterk afnemende voedselaanbod zorgt voor een te lage overleving (van Turnhout *et al.* 2013). Dat betekent dat het verbeteren van de overleving door herstel van de voedselbeschikbaarheid een cruciale eerste stap is om de afname te keren. Voor herstel van de broedpopulatie zijn zowel maatregelen in duingebieden als agrarische gebieden nodig (Vogelbescherming Nederland 2021, Bos 2024).

Duingebieden

Het verbeteren van het leefgebied op de Waddeneilanden, waar het gros van de voormalige populatie broedde, is de grootste uitdaging voor het herstel van de blauwe kiekendief in Nederland. Deels kan dat door stikstofgevoelige vegetaties goed te beheren zodat verruiging wordt tegengegaan. De problematiek van de blauwe kiekendief beperkt zich niet alleen tot het ongunstiger worden van de broedgebieden zelf, maar heeft vooral te maken met de voedselsituatie in de foerageergebieden. Dat is een ingewikkelde puzzel waarbij allerlei factoren een rol spelen, zoals de situatie van konijn als belangrijke prooi-soort, van woelmuizen zoals de noordse woelmuis op Texel en veldmuizen op de andere Waddeneilanden, maar ook de voedselsituatie in agrarisch gebied dat de broedgebieden omringt. Er ligt een duidelijke rol voor natuurbeheer, onder meer hoe omgegaan wordt met begrazing in potentiële foerageergebieden in de duinen.

- Voor het bevorderen van de voedselsituatie zal op vrij kleine schaal gevarieerd moet worden met verschillende vormen van begrazing (wisselbegrazing, winterbegrazing, jaarrondbegrazing) en lokaal maaibeheer, terwijl ook onbegraasde delen nodig zijn om muizenpopulaties te vergroten (Bos 2024)
- Op Vlieland is geëxperimenteerd met het uitzetten van konijnen. Het bijplaatsen lijkt al tot een zichtbaar positief effect in de grijze duinen te leiden, waardoor het prooiaanbod voor de blauwe kiekendief op het eiland mogelijk verbetert (Provincie Fryslân 2023b). Voor herstel van konijnenpopulaties is het nodig om verruigde gebieden rond ten minste één kilometer rond de (potentiële) nestlocatie weer geschikt te maken door middel van aanvullend begrazen, maaien en/of chopperen (Bos 2024)

- Tegengaan van successie van open landschappen door het toelaten van meer natuurlijke dynamiek is op lange termijn een belangrijk beschermingsmiddel. In Vlieland is het bijvoorbeeld positief gebleken, zo blijkt verstuing van kalkrijk zand een gunstig effect te hebben op soorten als de blauwe kiekendief (Provincie Fryslân 2023b).
- Nestlocaties op de Waddeneilanden liggen in onbegraasde gebieden voor zover die niet verbossen. Het periodiek verwijderen van de meeste opslag zal daarmee nodig zijn (Bos 2024).
- Rustige broedlocaties met een lage padendichtheid, waar honden worden geweerd, zijn van belang. Over het algemeen wordt bij recreatie een bufferzone van minimaal 500 meter geadviseerd, al kan de situatie tussen locaties verschillen (Krijgsveld *et al.* 2022).

Agrarisch gebied

Er liggen kansen voor de blauwe kiekendief in het agrarisch gebied (Vogelbescherming 2021). In grootschalige open akkergebieden zoals in Groningen en in Flevoland kunnen blauwe kiekendieven zich succesvol voortplanten, zo blijkt uit recente ervaringen in Nederland en ook in ons omringende landen (Frankrijk). Daartoe kunnen specifieke agrarisch natuurbeheermaatregelen helpen.

- In het agrarisch gebied kunnen vogelakkers buiten het broedseizoen voor de blauwe kiekendief een voldoende prooiaanbod garanderen. Dit is een volveldse, meerjarige maatregel waarin stroken met een meerjarig groenvoedergewas (rode klaver op zandgrond, luzerne op kleigrond) worden afgewisseld met zogenaamde natuurbraakstroken waarin een mengsel van grassen, granen en kruiden is ingezaaid. Het aandeel groenvoedergewas in een vogelakker bedraagt ongeveer 70% van de oppervlakte, het aandeel natuurbraak 30%. De stroken met groenvoedergewas worden maximaal 3 à 4 keer per seizoen gemaaid. Het doel van een vogelakker is primair het verbeteren van roofvogelhabitat door via een specifieke strokenteelt van een groenvoedergewas en natuurbraak het voorkomen de beschikbaarheid van (woel)muizen te vergroten (OBN Natuurkennis 2023). Wanneer het beheer van vogelakkers zich richt op het bieden van foerageerhabitat voor muizeneters – zoals de blauwe kiekendief – zijn de beheerkeuzes overzichtelijk. Het onberoerd laten van grond zorgt ervoor dat muizenpopulaties kunnen groeien en het maaibeheer zorgt voor een gevarieerde en relatief open en lage vegetatie (OBN Natuurkennis 2023, Bos 2024). Bemesting van vogelakkers wordt afgeraden omdat dit leidt tot snellere groei waardoor de maaifrequentie hoger wordt (OBN Natuurkennis 2023). Naast vogelakkers kunnen ook aanleg en natuurlijker beheer van akker- en slootranden de voedselsituatie voor de soort kunnen verbeteren.
- Veel van de voornoemde maatregelen maken deel uit van ANLb. Tegelijkertijd zou binnen dit stelsel maatwerkbeheer mogelijk moeten zijn om de kwaliteit van het foerageergebied te bevorderen door bij het beheer van akkers en grasland rekening te houden met bevordering van het prooiaanbod, waaronder door akkerbouw met een groter aandeel luzerne en behoud van winterstoppels in gebieden met graanakkers (Bos 2024).
- Een programma met nestbeschermende maatregelen om predatie en uitmaaien te voorkomen kan nodig zijn om het broedsucces op peil te houden.

Onderscheid in maatregelen gericht op regulier beheer (instandhouding), preventie of herstel (aanvullende maatregelen om verslechtering te voorkomen of terug te draaien) en/of uitbreiding van leefgebied. Zie de tekst hierboven voor de volledige beschrijving van de maatregelen.

Maatregel	Regulier beheer	Preventie of herstel	Uitbreiding
Variatie in vormen van begrazing (duingebieden)	x		
Bijplaatsen konijnen (duingebieden)		x	
Tegengaan successie door toelaten meer natuurlijke dynamiek (duingebieden)		x	
Periodiek verwijderen opslag in onbegraasde duingebieden	x		
Waarborgen rust		x	
Aanleg vogelakkers, akker- en slootranden gericht op foerageerhabitat muizeneters (agrarisch gebied)	x	x	
Gewaskeuze beter afstemmen op foerageerhabitat (agrarisch gebied)		x	
Nestbeschermende maatregelen (agrarisch gebied)		x	

8. Bronnen

- Bijlsma R.G., Hustings F. & Camphuysen C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland. Avifauna van Nederland 2. GMB /KNNV, Haarlem/Utrecht.
- Birdlife International. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- Bobbink R., Bal D., van Dobben H.F., Jansen A.J.M., Nijssen M., Siepel H., Schaminée J.H.J., Smits N.A.C. & de Vries W. 2012. Herstelstrategieën 2. De effecten van stikstofdepositie op de structuur en het functioneren van ecosystemen.
- Boele A., Vergeer J.W., van Bruggen J., Goffin B., Koffijberg K., van Oostveen C., Schoppers J. & Jansen D. 2024. Broedvogels in Nederland in 2023. Sovon-rapport 2024/40. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Bos J. 2024. Blauwdruk voor de blauwe kiekendief. Vogelbescherming Nederland, Zeist.
- Buij R., Jongbloed S., van der Jeugd H., Klop E., Lagerveld S., Limpens H., Meeuwssen H., Ottburg F., Schippers P., Tamis J., Verboom J., van der Wal T., Wegman R., Winter E. & Schotman A. 2018. Kwetsbare soorten voor energie-infrastructuur in Nederland; Overzicht van effecten van hernieuwbare energie-infrastructuur en hoogspanningsleidingen op de kwetsbaarste soorten vogels, vleermuizen, zeezoogdieren en vissen, en oplossingsrichtingen voor een natuurinclusieve energietransitie. Wageningen Environmental Research Rapport 2883.
- van Kleunen A., van Roomen M., Janssen J.A.M., Kuiters A.T., van Winden E., Boele A., Schmidt A.M. & van Vreeswijk T. 2017. Advies over correcties en bijstellingen van Natura 2000-doelen; Achtergronddocument bij het rapport Advies over de Natura 2000 doelensystematiek en Natura 2000-doelen. Rapport 2779C. Sovon-rapport 2016/27. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- Foppen R., van Roomen M., van den Bremer L. & Noordhuis R. 2016. De ecologische haalbaarheid van de Natura 2000 instandhoudingsdoelen voor vogels. Sovon-rapport 2016/51. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Keller V., Herrando S., Voříšek P., Franch M., Kipson M., Milanesi P., Martí D., Anton M., Klvaňová A., Kalyakin M. V., Bauer H.-G. & Foppen R. P. B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- Krijgsveld K.L., Klaassen B. & van der Winden J. 2022. Verstoring van vogels door recreatie. Literatuurstudie van verstoringsevoeligheden en overzicht van maatregelen. Deel 1 hoofdrapport & deel 2 soortbesprekingen. Uitgave Vogelbescherming Nederland, Zeist.
- Ministerie van LNV. 2006. Natura 2000 doelendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- Ministerie van LNV. 2026. Natura 2000 Doelendocument 2026; vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten. Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur. Den Haag.
- OBN Natuurkennis. 2023. Praktische adviezen voor optimaal beheer van vogelakkers. OBN Natuurkennis nieuwsbrief winter 2023. Stichting Vakblad Natuur Bos Landschap.
- van Oosten H.H., Beusink P., de Boer P., van den Bremer L., Dijkse L., Klaassen O., Majoor F., van Turnhout C. & Waasdorp S. 2008. De laatste karakteristieke vogels van het open duin: de dynamiek van populaties op de rand van uitsterven - en oplossingen. Sovon-onderzoeksrapport 2008/17. Stichting Bargerveen, Nijmegen / Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- van Oosten H., Kooijman A., van Turnhout C., Dekker J., van den Burg A. & Nijssen M. 2010. begrazingsbeheer in relatie tot herstel van faunagemeenschappen in de duinen. Eindrapportage 1e fase 2009-2011. DKI-ELI rapport.
- Provincie Fryslân. 2023a. Natuurdoelanalyse Schiermonnikoog. Concept juni 2023, opgesteld door Opgave Groen, Provincie Fryslân.
- Provincie Fryslân. 2023b. Natuurdoelanalyse Vlieland. Concept juni 2023, opgesteld door Opgave Groen, Provincie Fryslân.
- Provincie Fryslân. 2023c. Natuurdoelanalyse Ameland. Concept juni 2023, opgesteld door Opgave Groen, Provincie Fryslân.
- Schipper W.J.A. 1978. A comparison of breeding ecology in three European Harriers (Circus). Ardea 66: 77-102.
- Slaterus R., Schekkerman H., Kleyheeg E., Sierdsema H. & Foppen R. 2022. Impact van hoogpathogene aviaire influenza op vogelpopulaties in Nederland. Sovon-rapport 2022/90. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Slaterus R., Bresser S. & Brinkman C. 2024. Hoogpathogene aviaire influenza als bedreiging voor vogelpopulaties in Nederland. Sovon-rapport 2024/19. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

- van Turnhout C., Hallmann C., de Boer P., Dijkse L., Klaassen O., Foppen R. & van der Jeugd H. 2013. Lange termijn populatiedynamiek van de Blauwe Kiekendief op de Wadden: inzichten uit een geïntegreerd populatiemodel. *Limosa* 86 (1): 31-41.
- Vogel R., Foppen R., van den Bremer L., van Turnhout C.A.M. & van Roomen M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Vogel R., Zoetebier D., van Winden E., Sierdsema H., Foppen R. & van den Bremer L. 2024. Geactualiseerd landelijk overzicht van vogelsoorten met concentraties van (inter)nationaal belang. Sovon-rapport 2024/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Vogelbescherming Nederland. 2021. Verslag online Seminar 11 maart 2021; Blauwe Kiekendief en Velduil in het Waddengebied: een update en hoe verder? Georganiseerd door Grauwe Kiekendief Kenniscentrum Akkervogels, Sovon Vogelonderzoek Nederland en Vogelbescherming Nederland.

Geraadpleegde websites

- Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2024. Bouwsteen Blauwe Kiekendief broedvogel. <https://stats.sovon.nl/pub/publicatie/21991>. Geraadpleegd op 25/03/2025.